

Конференції

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ШЛЯХИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОГРАФІЇ І АКАДЕМІЧНИЙ ДІАЛОГ МІЖ УКРАЇНСЬКОЮ ТА ІТАЛІЙСЬКОЮ АНТРОПОЛОГІЄЮ»

Сергій СЕГЕДА

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6772-8387>

доктор історичних наук,

провідний науковий співробітник,

Інститут народознавства НАН України,

відділ історичної етнології,

проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,

e-mail: sergij_segeda@ukr.net

6 грудня в м. Неаполі (Республіка Італія) відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Шляхи розвитку української етнографії і академічний діалог між українською та італійською антропологією», яку проводив Департамент соціальних наук Неапольського університету ім. Фрідріха II. За замислом організаторів метою цього заходу було ознайомлення наукової спільноти, викладачів і студентів одного із найдавніших в Європі освітнього закладу з історією українського народознавства. Крім того, він розглядався ними як перший крок в налагодженні академічного діалогу науковців Італії та України в царині культурної антропології. Згідно з регламентом конференції, доповідачам надавалось для виступу 60 хв. (із залученням перекладача).

З вітальними словами перед учасниками конференції виступили директор Департаменту соціальних наук Неапольського університету проф. Стефано Консільйо і Генеральний консул України в Неаполі Віктор Гамецький, які вказали на непересічне значення цієї події в історії співпраці вчених-гуманітаріїв Італії та України. За словами Віктора Гамецького, зацікавленості наукової спільноти Неаполя історією і культурою України посприяла працьовитість, відповідальне ставлення до своїх обов'язків і релігійність української діаспори, яку глибоко поважає громада міста.

На конференції було заслухано вісім доповідей, згрупованих в два тематичних блоки, а саме: «Антропологія, етнографія і музеєзнавство України» і «Порівняння антропології України та Італії». (Іл. 1.).

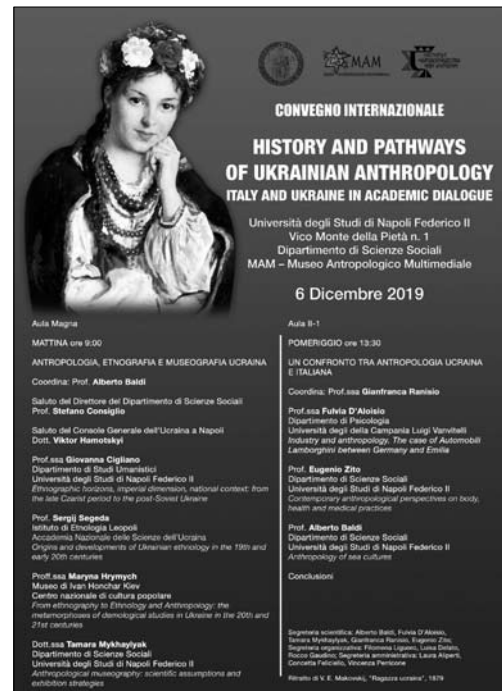
Питання історії, етнології і культурної антропології України порушувались в доповідях професорів Джованні Чільяно (Департамент гуманітарних студій Неапольського університету ім. Фрідріха II), Сергія Сегеди (Інститут народознавства НАН України), Марини Гримич (Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара») і доцента Тамари Михайлик (Департамент соціальних наук Неапольського університету ім. Фрідріха II). Проблема соціокультурної антропології присвячувались доповіді професорів Фульвії Д'Алозіо (Департамент психології Університету Кампанії Луїджі Ванвітелі, Неаполь), Еугеніо Зіто і Альберто Балді (Департамент соціальних наук Неапольського університету ім. Фрідріха II). Зауважимо, що тематика доповідей українських вчених була визначена заздалегідь організаторами конференції.

В доповіді Джованні Чільяно «Етнографічні горизонти, імперські розміри, національний контекст:

від пізнього царського періоду до пострадянської України» розглядались історичні процеси, що відбувалися на етнічній території українського народу в межах Російської імперії і СРСР, починаючи з перших десятиліть XIX ст. до сьогоднішнього дня. Дослідниця прагнула відтворити історичне тло, на якому розвивалось українське народознавство, починаючи від перших фольклорно-етнографічних спостережень до сучасної культурної антропології. Періодизація української історії, запропонована доповідачкою, відповідає розробкам вітчизняних вчених.

Доповідь Сергія Сегеди «Становлення та розвиток української етнології в XIX — на поч. XX ст.» присвячувалась процесу формування народознавства в добу національного відродження українства, етнічна територія якого була розділена між двома імперіями — Російською та Австро-Угорською. Зауважувалось, що основним виразником національних інтересів в цей час стає нова освічена соціальна верства — інтелігенція, яка започаткувала вивчення народної культури. Висвітлювалась діяльність харківського, київського та львівського осередків народознавчих студій, включаючи Південно-Західний відділ Російського географічного товариства і етнографічну комісію НТШ. Підкреслювалась роль Ізмаїла Срезневського, Михайла Максимовича, Павла Чубинського, Маркіяна Шашкевича, Федора Вовка та інших вчених в розвитку українського народознавства.

Логічним продовженням порушеної проблематики стала доповідь Марини Гримич «Від етнографії до етнології і антропології: метаморфози народознавчих студій в XX ст.», присвячена антропологічним студіям школи Катерини Грушевської, штучно перерваних в роки сталінських репресій, і сучасних українських вчених — здебільшого співробітників відділу соціальної антропології Інституту народознавства НАН України і відділу соціокультурної антропології Науково-дослідного інституту українознавства МОН України, де було створено Центр прикладної антропології. Висвітлюючи розвиток народознавства в Україні в післявоєнний період, Марина Гримич відзначила також роль співробітників відділу етнографії ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, що в умовах жорсткого ідеологічного тиску зібрали і частково узагальнили великий за обсягом етнографічний матеріал. Особливо розглядався про-

Іл. 1. Програма конференції

цес поступової трансформації українського народознавства по лінії етнографія → етнологія → культурна антропологія.

Українознавчий тематичний блок завершувала доповідь Тамари Михайляк «Антропологічне музеєзнавство: наукові твердження та та виставкові стратегії», де висвітлювався процес створення музеїв на теренах України в XIX — на початку XX ст. Стверджено, що перші музеї було засновано в першій третині позаминулого століття в містах Північного Причорномор'я та Криму (Миколаєві, Одесі, Керчі тощо) на основі археологічних колекцій, здобутих під час розкопок пам'яток скіфсько-античної доби. Згодом вони з'явилися в Харківському і Київському університеті, де вже були зібрані етнографічні колекції. Предмети народної матеріальної культури були стали частиною експозицій музею Південно-Західного відділу Російського Географічного товариства у Києві і Наукового товариства ім. Тараса Шевченка у Львові. Мистецькі шедеври, козацькі старожитності, археологічні та етнографічні колекції зберігались в приватних музеях Василя Тарновського та Катерини Скаржинської, де їх міг оглянути кожен бажаючий.

Після перерви, під час якої організатори конференції ознайомили колег з діяльністю Департаменту соціальних наук Неапольського університету

ім. Фрідріха II, були заслухані доповіді другого тематичного блоку.

В доповіді Фульвії Д'Алоізіо «Антропологія та виробництво. Кейс «Автомобілі» наведено підсумки антропологічного дослідження діяльності відомої італійської компанії, що як підрозділ багатонаціональної корпорації спеціалізується з виготовлення спортивних автомобілів класу «люкс». В центрі уваги доповідачки — культура виробничих відносини в колективі, що є важливим чинником організації виробництва і запорукою успішного ведення бізнесу. Застосовуючи метод анонімного анкетування і усного опитування, Фульвія Д'Алоізіо зосередила свою увагу на формах і методах взаємодії дирекції, менеджменту і рядових працівників компанії, інтереси яких представляє профспілкорова організація. Зауважено, що ця взаємодія відбувається в формі відкритого обговорення проблем, що дозволяє уникнути протистояння між «білими комірцями» і робітниками, об'єднавши їх зусилля для організації виробництва, підвищення рівня заробітної плати і управління капіталом компанії. На загал з наведеного в доповіді Фульвії Д'Алоізіо випливає, що бізнес-антропологія як напрям культурної антропології в недалекому майбутньому може стати дійовим інструментом в науковому осмисленні соціальних аспектів організації виробничого процесу в різних напрямках сучасної господарки.

В доповіді Еугеніо Зіто «Сучасні антропологічні перспективи з питань тіла, здоров'я та медичної практики» висвітлювались проблеми медичної антропології як одного із розділів антропологічних знань, який знаходиться на перетині біології, соціології та етнології. Зауважено, що основним предметом досліджень в цій царині нині є пошук взаємозв'язку між медичинськими, соціальними, економічними та культурними маркерами суспільства, який ведеться шляхом залучення етнографічних методик: опитувань, візуальних спостережень, аналізу літературних джерел. Значна частина доповіді була присвячена

результатам авторського дослідження, викладених в монографії «Життя хворих на діабет. Антропологічний погляд на тіло, хворобу, методи лікування» (2016), де Еугеніо Зіто порушував питання про страждання і емоції людини, обтяженої невиліковною хворобою і відчуттям надуманої провини перед своїми близькими, стосунки між лікарем і пацієнтом, які складаються в процесі лікування діабету, ставлення хворого до свого тіла тощо.

На завершення було заслухано доповідь Альберто Балді «Антропологія морських культур». Доповідач є знайомим в Італії фахівцем в царині антропології моря — розділу антропологічних знань, який охоплює широкий комплекс питань життєдіяльності і світогляду людини, а саме: рибальством та іншими формами господарської діяльності жителів узбережжя з найдавніших часів до сьогодення; засобами пересування водною стихією, які постійно вдосконалювались; ритуалами, покликаними відвернути небезпеку під час плавання; святами і обрядами, пов'язаними з морем; легендами про міфічних істот, які живуть в морських глибинах тощо. В доповіді Альберто Балді, який послуговувався методами віртуальної антропології, було простежено процес змін в ставленні до моря впродовж останніх століть, коли люди все частіше почали розглядати його не лише як об'єкт господарської діяльності, а й джерело розваг і відпочинку. Ці зміни було проілюстровано численними живописними творами, гравюрами, фото- і кіно матеріалами, так чи інакше пов'язаними з морем.

Під час обговорення доповідей, що мало дуже доброзичливий характер, підкреслювалось, що вони охоплюють доволі широкий, хоч і далеко не повний спектр досліджень в царині української і італійської етнології та культурної антропології. Висловлювались сподівання, що в майбутньому контакти між дослідниками обох країн будуть поглиблюватись. Передбачається, що матеріали конференції будуть опубліковані в часописі Департаменту соціальних наук Неапольського університету ім. Фрідріха II.